

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทย และเป็นสถาบันที่มีความสำคัญต่อสังคมไทยเป็นอย่างยิ่ง ประเทศไทยได้อยู่ร่มเย็นเป็นสุขก็เพราะอานุภาพของพระพุทธศาสนา วัดและพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาได้สร้างความมั่นคงให้แก่ประเทศชาติในฐานะที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ความรักใคร่ ความสามัคคีในหมู่ประชาชนมาโดยตลอด พระสงฆ์เปรียบเสมือนผู้นำทางความคิดที่ชี้แนวทางในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องแก่ประชาชนชาวไทย วัดเป็นศูนย์กลางของสังคมไทย เป็นศูนย์รวมแห่งความเคารพนับถือ และความร่วมมือในกิจการต่าง ๆ (กมล รอดคล้าย, 2533) ได้มีผู้พูดอยู่เสมอว่า "ผู้ใดทำลายชาติ ผู้นั้นชื่อว่าทำลายศาสนาด้วย ผู้ใดทำลายศาสนา ผู้นั้นก็ชื่อว่าทำลายชาติด้วย" (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2529) ด้วยเหตุนี้ประชาชนชาวไทยจึงพยายามทุกวิถีทางที่จะธำรงรักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา ให้เป็นมิ่งขวัญแห่งประเทศชาติสืบไป

บุคคลที่มีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา คือ พุทธบริษัทสี่ อันได้แก่ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระภิกษุสามเณรนับเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอันดับแรกในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ศาสนาจะเสื่อมหรือจะเจริญขึ้นอยู่กับพระภิกษุสามเณรเป็นสำคัญ เนื่องจากหน้าที่ของพระภิกษุสามเณร โดยหลักใหญ่มีอยู่ 3 ประการ คือ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2529)

1. การศึกษาปริยัติ
2. การปฏิบัติตามที่ได้ศึกษามา
3. การเทศนาสั่งสอนประชาชน

พระภิกษุสามเณรจะต้องทำหน้าที่นี้ไปตามลำดับเพื่อสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา จึงได้มีการจัดการศึกษาให้แก่พระภิกษุสามเณร และการศึกษานี้ก็เป็นองค์ประกอบสำคัญ เพราะเป็นพื้นฐานที่สำคัญแก่การปฏิบัติ

การศึกษาพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาทั้งภาษาบาลีและคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เป็นศูนย์รวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ปัจจุบันนี้การศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แบ่งออกเป็น 3 แผนก คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี และ พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีการเรียนการสอนตามหลักสูตรของแต่ละแผนก ดังนี้ (ประมวล ชัยยีน, 2535)

1. พระปริยัติธรรมแผนกธรรม จัดเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับพื้นฐาน โดยแบ่งชั้นเรียนออกเป็น 3 ชั้นเรียน คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก เป็นการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะ ต่อมา มีการส่งเสริมให้คฤหัสถ์ได้มีโอกาส ศึกษาและทดสอบความรู้ในระดับชั้นดังกล่าวด้วย เรียกว่า ธรรมศึกษามี 3 ชั้นเรียนเช่นเดียวกับนักธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนี้มีกำหนดวิชาเรียนชั้นละ 4 วิชา คือ กระจู๋ ธรรมะ พุทธะ และวินัย

2. พระปริยัติธรรมแผนกบาลี จัดเป็นการศึกษาวิชาการพระพุทธศาสนา ระดับสูงสำหรับพระภิกษุสามเณรโดยเฉพาะตามหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยแบ่งชั้นเรียนออกเป็น 8 ชั้น คือ ประโยค 1-2 เปรียญธรรมประโยค 3-4-5-6-7-8 และ 9 ในแต่ละชั้นกำหนดวิชาเรียนไว้ต่างกัน กล่าวคือ ประโยค 1-2 เรียน 2 วิชา คือ วิชาบาลี ไวยากรณ์และวิชาแปลมคธเป็นไทย

- เปรียญธรรมประโยค 3 เรียน 4 วิชา คือ วิชาบาลี ไวยากรณ์ วิชาสัมพันธไทย วิชาแปลมคธเป็นไทย และวิชาบูรพภาค

- เปรียญธรรมประโยค 4-5-6-7 เรียนชั้นละ 2 วิชา คือ วิชาแปลมคธเป็นไทย และวิชาแปลไทยเป็นมคธ

- เปรียญธรรมประโยค 8 เรียน 3 วิชา คือ วิชาแต่งฉันทมคธ วิชาแปลไทยเป็นมคธ และวิชาแปลมคธเป็นไทย

- เปรียญธรรมประโยค 9 เรียน 3 วิชา คือ วิชาแต่งไทยเป็นมคธ วิชาแปลไทยเป็นมคธ และวิชาแปลมคธเป็นไทย

3. พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาประยุกต์สำหรับพระภิกษุ สามเณร โดยเฉพาะ ตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โดยแบ่งออก

เป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ชั้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ชั้น รวมเป็น 6 ชั้น เช่นเดียวกับระดับมัธยมศึกษาของทางโลกทุกประการ จะมีแตกต่างกันบ้างเฉพาะวิชาเฉพาะเท่านั้น และการศึกษาแผนกสามัญนี้เป็นการศึกษาที่รองรับการขยายโอกาสการศึกษาภาคบังคับตามนโยบายของรัฐบาลในโอกาสต่อไปด้วย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เล่าเรียนศึกษา ทั้งคดีโลกและคดิธรรมควบคู่กันไป

การศึกษาพระปริยัติธรรมจึงถือเป็นก้าวแรกของการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งไปที่พระไตรปิฎกเป็นสำคัญ (ชำเลื่อง วุฒิจันทร์, 2526) และถือว่าเป็นการศึกษาระดับสูงสุดที่คณะสงฆ์ยอมรับโดยสมบูรณ์ว่าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ที่คณะสงฆ์เป็นผู้ดำเนินการเอง ถ้าสามารถจัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ คณะสงฆ์ก็จะสามารถผลิตนักเรียนเหล่านี้ออกไปเป็นกำลังสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่พระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก (พระราชวร มณี (ประยูร ปรยุตโต), 2529)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงมีความสำคัญมากในการสืบอายุพระพุทธศาสนา เนื่องจากการไม่รู้ภาษาบาลีก็จะไม่รู้พระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกได้โดยทั่วถึง และถ้าสิ้นความรู้ พระไตรปิฎกแล้ว พระพุทธศาสนาก็อาจจะต้องเสื่อมสูญไป (ธนู แสงศักดิ์, 2524) ดังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญว่า "การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมนั้นเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของพระภิกษุสามเณรเพื่อจะได้เรียนในชั้นสูงต่อไป แต่การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาอันแท้จริงของพระภิกษุสามเณรที่จะต้องศึกษา" (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2526)

จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ไม่มีการเขียนเอาไว้อย่างชัดเจน แต่ถ้าพิจารณาตามหลักสูตรและแบบเรียน พบว่าในยุคสมัยสุโขทัยเป็นต้นมาถึงสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั้น มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การให้ผู้เรียนมีความรู้ในหลักศาสนาจากพระพุทธพจน์ในพระไตรปิฎกเป็นการศึกษาขั้นเตรียมการปฏิบัติเพื่อลดกิเลส และถอดตนออกจากวงจรของชีวิตที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏฏ์ (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2522) ครั้นต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหนังสือที่ใช้เรียนจากพระไตรปิฎกมาเป็นคัมภีร์อรรถกถา ซึ่ง ได้มีการแต่งขึ้นในยุคหลัง ๆ (พิชुर มลิวัลย์, 2526) จุดมุ่งหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในปัจจุบันจึงมีจุดมุ่งหมายเพียงเพื่อให้แปลภาษาบาลีที่จารึกพระพุทธพจน์ออก (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2522) ซึ่งก็คือการช่วยให้พระภิกษุ

สามเณรที่เรียนมีความรู้ ความสามารถทางภาษาบาลี เพื่อจะได้ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและหลักธรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้เป็นภาษาบาลีในพระไตรปิฎก แล้วนำไปเผยแพร่ให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รู้และปฏิบัติตาม (กรมการศาสนา, 2524) เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพราะเป็นหน้าที่หนึ่งของพระภิกษุสามเณร และเป็นการช่วยสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ดังโอวาทของสมเด็จพระพุทธ-โฆษาจารย์ (2524) ที่กล่าวว่า

...การศึกษาในทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่ดั้งเดิมมาแล้วนั้น นับเป็นการศึกษาที่มุ่งสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหลักการที่ถูกต้อง จะละทิ้งเสียมิได้ไม่ว่าจะอยู่ในสมัยใด เพราะถ้าทิ้งแล้วเป็นการทำลายพระพุทธศาสนา การสืบอายุพระพุทธศาสนานั้นมีวิธีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือการบวช อีกอย่างหนึ่งคือการศึกษเล่าเรียน และปฏิบัติกรรมฐาน ภาคปฏิบัตินั้นเป็นภาคที่มีความสำคัญต่อพระศาสนาเป็นอย่างยิ่ง แต่ก็ได้หมายความว่าภาคปริยัติไม่มีความสำคัญ มีความสำคัญคือเป็นการสอนเพื่อปฏิบัติ...

ในปัจจุบัน มีพระภิกษุสามเณรที่กำลังเรียนหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นี้อยู่ตามสำนักเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศเป็นจำนวนมาก จากสถิติของกรมการศาสนาในปี พ.ศ. 2537 มีนักเรียนอยู่เป็นจำนวนถึง 29,156 รูป (กรมการศาสนา, 2537) แต่เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จากผลการสอบประโยคบาลีสนาทผลวทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ผ่านมาพบว่า ในการสอบแต่ละประโยคนั้นมีนักเรียนขาดสอบ และสอบตกกันเป็นจำนวนมาก ดังแสดงไว้ในตารางที่ 1 (แม่กองบาลีสนาทผลว, 2537)

ตารางที่ 1 แสดงผลการสอบประโยคบาลีสนามหลวงทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

พ.ศ.2536

ประโยค ป.ธ.	ส่งเข้าสอบ	ขาดสอบ	คงสอบ	สอบได้	สอบตก	คิดเป็น%ที่สอบได้
9	90	17	73	36	37	49.32
8	464	172	292	46	246	15.75
7	774	597	477	111	366	23.27
6	1,289	355	934	404	530	43.25
5	2,055	770	1,295	513	772	39.92
4	2,991	671	2,320	1,157	1,163	49.87
3	24,001	552	3,449	1,894	1,556	54.91
1-2	12,587	4,349	8,239	2,266	5,973	27.50
รวม	24,251	7,182	17,069	6,427	10,643	37.65

จากตารางที่ 1 จะเห็นได้ว่า ในการสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแต่ละประโยคนั้นมีนักเรียนที่ขาดสอบกันเป็นจำนวนมาก และจำนวนผู้เข้าสอบจริงที่สอบได้มีเพียงร้อยละ 37.65 เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับประโยค 1-2 ที่เป็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีขั้นพื้นฐานสำหรับการเรียนระดับเปรียญธรรมในชั้นสูงต่อไปที่พระภิกษุสามเณรทุกรูปควรจะต้องเรียน แต่พบว่าในรายชื่อที่ส่งเข้าสอบจำนวน 12,587 รูป มีเข้าสอบจริงเพียง 8,239 รูป หรือเข้าสอบเพียงร้อยละ 65.45 เท่านั้น และในจำนวนผู้เข้าสอบทั้งหมดมีสอบได้เพียงร้อยละ 27.50 ซึ่งสิ่งเหล่านี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงความสูญเปล่าทางการศึกษาแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงการขาดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา

สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในกรณีที่ว่าพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างจริงจัง เพราะเห็นว่าเป็นการศึกษาที่ล้าสมัย ไม่สามารถสนองความต้องการของผู้เรียนได้ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีกลายเป็นสิ่งที่พระภิกษุสามเณรจำนวนมากฝืนใจเรียนถึงขนาดที่วัดหรือสำนักเรียนจำนวนมากต้องบังคับให้พระภิกษุสามเณรเรียน มิฉะนั้นก็จะไม่มีสิทธิที่จะได้สังกัดในวัดหรือสำนักเรียนนั้นๆ หรือมิฉะนั้นก็จะไม่มีสิทธิได้เรียนวิชา

พระสมัยใหม่ (ปรัชยัตถกรรมแผนกสามัญ) ที่คนอยากเรียน หรือเรียนไปเพื่อให้สอบไล่ได้ถึงชั้นต่อในมหาวิทยาลัยสงฆ์ หรือเพียงเอาวุฒิเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยของรัฐบางแห่งให้ได้เท่านั้น (ชาย โปธิสิตา, 2535) จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้จำนวนนักเรียนกับจำนวนผู้สอบและผู้สอบได้ในแต่ละปีแตกต่างกันมาก

การศึกษาพระปรัชยัตถกรรมแผนกบาลีมีคุณค่า ความหมาย และความสำคัญต่อสังคมและชีวิตคนในสมัยปัจจุบันน้อยลงตามลำดับ (สวนา พรพัฒน์กุล, 2524) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อรัฐได้นำการศึกษาวิชาสามัญ (ทางโลก) หรือที่เรียกว่าการศึกษาพระปรัชยัตถกรรมแผนกสามัญ มาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาสงฆ์ (ชาย โปธิสิตา, 2535) นอกจากนี้ การที่การศึกษาพระปรัชยัตถกรรมแผนกบาลียังใช้คัมภีร์อรรถกถาเป็นหลักของการศึกษาอยู่เช่นเดิม โดยไม่มีการเรียนวิชาใหม่ ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม ไม่มีการปรับปรุงระบบการศึกษา จึงก่อให้เกิดความคิดที่ว่า เนื้อหาวิชาปรัชยัตถกรรมแผนกบาลีที่พระภิกษุสามเณรศึกษาอยู่ ไม่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตและช่วยเหลือสังคมได้ เกียรติ ฐานะ และคุณค่าของการศึกษาพระปรัชยัตถกรรมแผนกบาลีจึงลดต่ำลง (พระราชวรมนี (ประยูรช ์ ปยุตโต), 2527)

ในส่วนของการบริหารและการดำเนินงาน พบว่าสภาพปัจจุบันของการบริหารและการดำเนินงานการศึกษาพระปรัชยัตถกรรมแผนกบาลีนั้น มีข้อสังเกตอยู่ 3 ประการ คือ (สุภาพรรณ ณ บางช้าง และคณะ, 2529)

1. คณะสงฆ์ หมายถึง มหาเถระสมาคมที่รับผิดชอบการศึกษาของสงฆ์จะรับผิดชอบเฉพาะการจัดสอบหรือการวัดผลเพียงอย่างเดียว ไม่รับผิดชอบในด้านการจัดการศึกษา การจัดให้มีการเล่าเรียน การบริหารและการดำเนินงาน เป็นเรื่องของวัดหรือท้องถิ่นนั้น ๆ

2. คณะสงฆ์เน้นการศึกษาในแนวคิง คือ การศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับ และผลการศึกษาตามมาตรฐานของแต่ละชั้น ไม่เน้นการศึกษาในแนวราบ คือ ไม่มุ่งความสนใจมาสู่ปัญหาที่ว่า พระภิกษุสามเณรที่บวชมาแล้วได้รับการศึกษาโดยทั่วถึงหรือไม่

3. การจัดการศึกษาจะไม่ใช้วิธีรวมกำลัง และไม่ใช้วิธีการกระจายทุนกระจายกำลัง แต่ใช้วิธีที่ว่าวัดไหนมีทุน มีกำลัง (เช่น มีผู้เรียนและมีผู้สอน) ก็จัดการเรียนการสอนขึ้น วัดไหนไม่มีทุน ไม่มีกำลัง หรือปีใดหมดทุนหมดกำลังก็ไม่จัด

ดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าความรับผิดชอบในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนั้น ไม่อยู่ในความรับผิดชอบของทั้งของคณะสงฆ์และรัฐ คณะสงฆ์เป็นเพียงผู้ดำเนินการสอบ และรัฐอาจให้การสนับสนุนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งนับเป็นปัญหาสำคัญเพราะหมายถึง การขาดการสร้างพลังภายในที่จะสร้างความถาวรมั่นคงในระยะยาว การจัดการศึกษาไม่เป็นไปอย่างเหมาะสมและทั่วถึง ในด้านตัวครูเองถึงแม้จะมีการกำหนดให้พระภิกษุสามเณรที่มีวุฒิตั้งแต่เปรียญธรรมประโยค 3 เป็นต้นไป เข้ารับการอบรมตามหลักสูตรครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีแล้วไปช่วยสอนบาลี (ประมวล ชัยยีน, 2534) แต่สภาพการเรียนการสอนยังเป็นไปในรูปแบบเดิม คือ ใช้วิธีการบรรยาย ให้จดแล้วท่อง เน้นความจำความเข้าใจด้านภาษา และความเข้าใจเฉพาะเรื่องนั้น ๆ โดยตรงเป็นสำคัญ ในด้านเทคโนโลยีการสอนโดยทั่วไปไม่มีการใช้อุปกรณ์การสอน ยังขาดการสนับสนุนส่งเสริมให้มีการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2536)

สิ่งเหล่านี้เป็นเพียง ปัญหาบางประการที่พบเห็นในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ซึ่งถ้าไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังแล้ว ปัญหาการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ศาสนิกชนทั่วไป ได้รู้ ได้ปฏิบัติตาม เพื่อให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ข่อมเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ในทางตรงกันข้ามถ้าหากปัญหาเหล่านี้ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและมีการสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้สูงขึ้น ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้พระภิกษุสามเณรค้นคว้าพระธรรมวินัยได้แตกฉานยิ่งขึ้น และนำความรู้ที่ได้รับมาเผยแผ่ให้กับพุทธศาสนิกชนทั่วไป อีกทั้งยังส่งผลให้วงการพระพุทธศาสนามีบุคลากรที่มีศักยภาพทั้งด้านภูมิธรรมและภูมิปัญญา (พระมหาวุฒิชัย วิชรเมธี, 2538)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง เนื่องจากว่าในส่วนกลางหรือกรุงเทพมหานครนั้น ได้มีพระภิกษุสามเณรจากวัดในชนบทเข้ามาจำวัดในส่วนกลางเพื่อแสวงหาที่เล่าเรียนกันเป็นจำนวนมาก จึงทำให้วัดในกรุงเทพมหานครทั้งหลายกลายเป็นแหล่งชุมชนชนบทกลางสังคมกรุง ซึ่งก่อให้เกิดปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านสังคม ปัญหาด้านการศึกษา และปัญหาส่วนตัว อีกทั้งยังมีสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีถึง 80 สำนักเรียน มีพระภิกษุสามเณรศึกษาระดับประโยค 1-2 ถึงเปรียญธรรม 9 ประโยค จำนวน 4,674 รูป และผลการวิจัยก็จะทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาที่แท้จริงของการศึกษาพระปริยัติธรรม

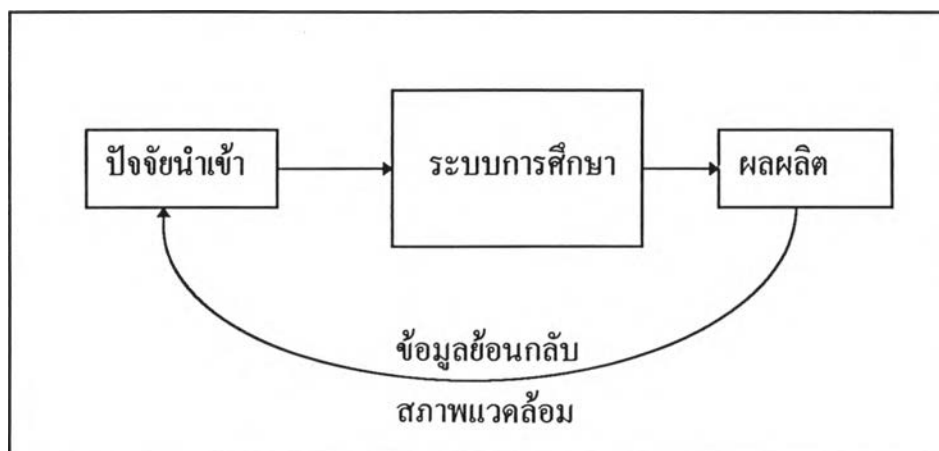
แผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ไขปัญหา การศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและสนองต่อความต้องการของผู้เรียน นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้ซึ่งอาจช่วยให้กรมการศาสนามองเห็นแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาด้านคุณภาพการ ศึกษาของปริยัติธรรมแผนกบาลี และนำแนวทางนั้นเสนอคณะสงฆ์เพื่อพิจารณาหา มาตรการแก้ไขต่อไป เพื่อที่วงการศาสนาจะได้มีบุคลากรที่มีคุณภาพและมีศักยภาพในการ เผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รู้และปฏิบัติตาม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนัก เรียนส่วนกลาง

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาพระ- ปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง
2. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นพระภิกษุสามเณรที่มีสถานภาพเป็น ผู้บริหาร (เจ้าสำนักเรียน) ครู-อาจารย์ และนักเรียน รวมถึงครู-อาจารย์ที่เป็นฆราวาสใน สำนักเรียนส่วนกลางซึ่งมีจำนวน 80 สำนักเรียน
3. ตัวแปรที่ศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง ผู้วิจัยปรับปรุงมาจากกรอบความคิดของบาลันไทน์ (Jeanne H. Ballentine, 1983) โดยมีกรอบความคิดดังนี้

จากแนวคิดเรื่องระบบการศึกษาของ บาลันไทน์ รวมทั้งวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้อาศัยเป็นกรอบในการกำหนดขอบเขตทางการศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย
  - 1.1 ผู้บริหาร
  - 1.2 ครู-อาจารย์
  - 1.3 นักเรียน
2. ระบบการศึกษา ประกอบด้วย
  - 2.1 เป้าหมายการศึกษา
  - 2.2 การบริหาร
  - 2.3 งบประมาณ
  - 2.4 หลักสูตร
  - 2.5 การเรียนการสอน
  - 2.6 สื่อการเรียนการสอน
  - 2.7 การวัดและการประเมินผล
  - 2.8 สถานที่เรียน
3. ผลผลิต
  - 3.1 ความมั่นใจในการเรียนของนักเรียน
  - 3.2 ความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน
  - 3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในภาพรวม ไม่ได้มุ่งศึกษาเฉพาะระดับประโยคใดประโยคหนึ่ง
2. ในการวิจัยครั้งนี้ คำตอบที่ได้รับจากกลุ่มตัวอย่าง ถือว่าเป็นคำตอบที่ตอบตรงตามสภาพความเป็นจริงและเป็นคำตอบที่เชื่อถือได้
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ถือว่าเป็นเครื่องมือที่มีคุณภาพ เพราะได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว

4. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกตถือว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หมายถึง รูปแบบการศึกษาที่สอนภาษาบาลี โดยใช้คัมภีร์อรรถกถา เพื่อให้ให้นักเรียนใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาค้นคว้าเรื่องราวและหลักธรรมต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก มีการจัดผู้เรียนเป็น 9 ประโยค คือ ประโยค 1-2 เปรียญธรรม ประโยค 3-4-5-6-7-8-9

สภาพและปัญหาของการศึกษา หมายถึง ลักษณะและอุปสรรคของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่จัดให้แก่พระภิกษุสามเณรในสำนักเรียนส่วนกลาง ในที่นี้ผู้วิจัยจะทำการศึกษาสภาพและปัญหาด้าน

1. เป้าหมายของการศึกษา หมายถึง เป้าหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
2. วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งสำนักเรียน หมายถึง วัตถุประสงค์ในการจัดตั้ง สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
3. หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาที่นักเรียนได้เรียนภายใต้การแนะนำของสำนักเรียน (Carter V. Good, 1973)
4. การบริหารสำนักเรียน หมายถึง การดำเนินงานและการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการศึกษา (ภิญโญ สาร, 2526) พระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้
5. งบประมาณ หมายถึง รายรับและรายจ่ายของสำนักเรียนที่ใช้ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมทั้งรายรับและรายจ่ายของนักเรียน
6. อาคารสถานที่เรียน หมายถึง อาคารสถานที่ที่ใช้ในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ไปในบริเวณอาคารสถานที่
7. บุคลากร (ครู-อาจารย์) หมายถึง ครู-อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี
8. กิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่ใช้ในการถ่ายทอด

ความรู้ของครู-อาจารย์ผู้สอนนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

9. สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สิ่งที่เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีจากครู-อาจารย์ผู้สอน ไปยังนักเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้พระปริยัติธรรมแผนกบาลีอย่างมีประสิทธิภาพ

10. การวัดและการประเมินผล หมายถึง การประมาณค่าหรือการประเมินค่าผลการเรียนของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมถึงการตัดสินคุณค่าโดยมีเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นสำหรับเปรียบเทียบ (เขาวดี วิบูลย์ศรี, 2528)

ผู้บริหารสำนักเรียน หมายถึง พระภิกษุที่เป็นผู้บริหารนักเรียน, ผู้ช่วยผู้บริหารสำนักเรียน อาจารย์ใหญ่สำนักเรียน หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในส่วนกลาง ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทในการดำเนินงานหรือการจัดการศึกษาของสำนักเรียน

ครู-อาจารย์ หมายถึง พระภิกษุ หรือฆราวาสที่ทำหน้าที่สอนพระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง

นักเรียน หมายถึง พระภิกษุสามเณรที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง

สำนักเรียนส่วนกลาง หมายถึง สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 80 สำนักเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในสำนักเรียนส่วนกลาง เพื่อให้การวิจัยครั้งนี้ตรงกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการวิจัยมาใช้ 2 รูปแบบประกอบกัน คือ

1. การศึกษาเอกสาร โดยศึกษาจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี รวมทั้งสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยใช้ข้อมูลจากแหล่งต่อไปนี้

หอสมุดแห่งชาติ

ศูนย์เอกสารแห่งประเทศไทย

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 หอสมุด มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 หอสมุด มหามกุฏราชวิทยาลัย
 สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์แห่งประเทศไทย
 หอสมุดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
 หอสมุดแม่กองบาลีสนามหลวง
 หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ
 ฯลฯ

ข้อมูลที่ได้ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์โดยการพรรณนาตีความ แล้วนำเสนอในรูปแบบ
 ความเรียง

2. การวิจัยเชิงสำรวจ เป็นระเบียบวิธีหลักในการวิจัยเพื่อใช้ในการศึกษาสภาพ
 และปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง โดยใช้แบบ
 สอบถาม แบบสัมภาษณ์ และการสังเกต ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 2.4 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล
- 2.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย
- 2.6 การอภิปรายผลการวิจัย

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มี 3 กลุ่ม คือ

- ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารสำนักเรียน
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู-อาจารย์ที่ปฏิบัติการสอนใน
 สำนักเรียน
- ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนก
 บาลี

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มี 3 ประเภท คือ

- แบบสอบถาม มีจำนวน 3 ชุด คือ
 ชุดที่ 1 แบบสอบถามผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

ในสำนักเรียนส่วนกลาง

ชุดที่ 2 แบบสอบถามครู-อาจารย์ผู้สอนในสำนักเรียนพระปริยัติ-
ธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง

ชุดที่ 3 แบบสอบถามนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนัก
เรียนส่วนกลาง

- แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์ผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติ-
ธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยใช้โครง
สร้างของแบบสอบถาม

- การสังเกต เป็นการสังเกตที่ใช้สำหรับเก็บข้อมูลในด้านอาคาร
สถานที่ สภาพโครงสร้างทั่วไป สภาพการเรียนการสอน โดยใช้ภาพถ่ายประกอบ

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ถึงท่านเจ้า
อาวาสวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการทำวิจัย โดยผู้วิจัยแจกและเก็บรวบรวม
รวมข้อมูลด้วยตนเอง

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

- ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบเลือกตอบ ผู้วิจัยนำมาแจกแจง
ความถี่และหาค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

- ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบปลายเปิด ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์
ด้วยการตีความ แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

- ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม แบบประเมินค่า ผู้วิจัยวิเคราะห์โดย
การหาค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำเสนอในรูปแบบ
ตารางประกอบความเรียง

- ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ
แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

- ข้อมูลที่ได้จากการสังเกต ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ด้วยการตีความ แล้ว
นำเสนอในรูปแบบความเรียงประกอบภาพถ่าย

2.5 สถิติที่ใช้ในการวิจัย

- ค่าร้อยละ (Percentage)

- ค่ามัชฌิมเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.6 การอภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยอภิปรายผลตามการศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย
  - 1.1 ผู้บริหาร
  - 1.2 ครู-อาจารย์
  - 1.3 นักเรียน
2. ระบบการศึกษา ประกอบด้วย
  - 2.1 เป้าหมายการศึกษา
  - 2.2 การบริหาร
  - 2.3 งบประมาณ
  - 2.4 หลักสูตร
  - 2.5 การเรียนการสอน
  - 2.6 สื่อการเรียนการสอน
  - 2.7 การวัดและการประเมินผล
  - 2.8 สถานที่เรียน
3. ผลผลิต
  - 3.1 ความมั่นใจในการเรียนของนักเรียน
  - 3.2 ความต้องการทางการศึกษาของนักเรียน
  - 3.3 ข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลของการวิจัยจะทำให้ทราบถึงสภาพและปัญหาของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในสำนักเรียนส่วนกลาง รวมถึงความต้องการทางการศึกษาของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และสนองตอบต่อความต้องการของผู้เรียน
2. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะช่วยให้กรมการศาสนามีแนวทางที่จะแก้ไขปัญหา

ด้านคุณภาพของการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและเพื่อพิจารณาหามาตรการแก้ไข
ปัญหาต่อไป